

djecu plemenitu, krjeposnu, zdravu, jaku i zanosnu za svoju domovinu.

Da je gosp. Spitzer i njegovi drugovi na ovo mislio, da je bar mȃlo svijetlo idealizma bilo u njihovoj duši, možda bi opazili ljepotu kršćanskoga nazora, možda bi oćutili, da smrdi ono, što su se usudili preporučiti svojem marodu.

Bilješke iz bogoslovske literature.

Volja kao faktor u duševnom životu. 1. Dok se teoretskom filozofijom mogu sustavno (ne diletantski!) baviti samo spekulativno gradjeni umovi, za praktičku se filozofiju zanima svaki misaon ćovjek, a njena se potreba namiće svakome, tko želi svrsi shodno udešavati svoj život. Problem ljudske volje imade u filozofiji upravo tako ćarobnu privlaćivost, kaošto je i ćarobna njena moć u stvaranju životnih oblika. Već je Schopenhauer izrekao, da se u rješavanju ovog problema oćituje snažnost filozofijskog duha. I doista vidimo, kako je upravo problem volje onaj faktor, koji je i Schopenhauera i svu antimetafizićku Kantovu školu opet prebacio iz empirićeke sfere u metafizićki svijet. Tako je volja preuzela odlučnu ulogu u filozofijskom umovanju, kaošto je dominantan njezin poloćaj u praktićeom životu. Moderna psihologija, kao najnovija faza filozofijskog stvaranja, poćinje joj obraćati svu paćnju. Nakon što su H. J. Watt,¹ pa Narcis Ach,² Sigwart³ i drugi naućenjaci stali eksperimentalno istraćivati volju, moćemo oćekivati, da će znanost zaći i u ovu najtajnovitiju dubinu ljudske duše. Zato pozdravljamo u tom smjeru i najnovije djelo J. Bessmera,⁴ te nam je nakana ovdje iznijeti nekoliko rijeći o tom djelu.

¹ Archiv für die ges. Psychol. 4. (1905).

² Über die Willensstätigkeit und das Denken (Göttingen 1905); Über den Willensakt und das Temperament (Lpzg. 1910). Rasprave Achovih ućenika (Glässner, Hillgruber, Wiedenberg, Rux i dr.) iznose „Untersuchungen zur Psych. u. Phil.“ (I. B. Lpzg. 1912).

³ Kleine Schriften. Zweite Reihe². Der Begriff des Wollens u. sein Verhältniss zum Begriff der Ursache (Frbg. (1889).

⁴ Julius Bessmer S. J. Das menschliche Wollen (Frg. Herder 1915).

Bessmer ide za tim, da znanstveno prikaže uvjete, na kojima se osniva odgoj volje. Razni psihološki nazori o naravi volje tvore bitni i temeljni uslov, koji odlučuje o vrijednosti pedagoških principa i o kojemu ovisi metodičko uzgajanje karaktera. Senzualistička struja (Münsterberg, Ebbinghaus) istovjetuje voljni čin s djelovanjem (Handlung), tako te ne priznaje voljnog čina kao osobitu psihičku činidbu. Ali iskustvo nas upućuje, da treba samu pojavu htijenja pomno razlikovati od djelovanja; jer imade slučajeva, gdje nakon stvorene odluke pridođu nepredvidjene okolnosti, koje sprječue izvedbu odluke, a da pri tom sama odluka kao usebna činjenica nije otklonjena. Za to senzualisti dopuštaju, da je voljno djelovanje psihička tvorina, ali nije različna od motornih tendencija i onih pomišljaja, koji obuhvataju čuvstva ugone i neugode. I Wundt svodi sve naše htijenje na čuvstva i afekte. Herbartova je škola učila, da volja nije drugo nego kompleks težnjâ, koje su opet samo funkcije pomišljanja. Tako i Spinoza smatra htijenje funkcijom mišljanja.

Protiv ovim nazorima dokazuje prije svega moderna eksper. psihologija (napose Michotte⁵), da htijenje nije modificirano čutilno poimanje i pomišljanje, već da je primarna pojava u svijesti našoj. Iskustvo dokazuje svakom pojedincu, da voljna odluka imade karakterističan položaj u sklopu usebnog zbiivanja, tako te se razlikuje od čutilnih i pomišljajnih sadržaja. Pomišljajni predmeti ne izriču nikakove tendence za realizovanjem, već nas potiču na izbiranje sredstava samo onda, ako su u svezi s nekim ciljem, koji nam se prikazuje kao poželjni predmet. Premda je dakle htijenje ovisno o mišljenju, ipak nije istovjetno s mišljevinama, niti su misaoni sadržaji bitni sastavni element htijenja.

Kaošto nam neposredno opažanje zasnjeđuje razliku između htijenja i pomišljanja, tako je izvjesno, da se htijenje razlikuje i od čuvstava, afekata, pobuda i uopće svih onih pojava u svijesti našoj, koje sastavljaju t. zv. osjetilnu moć težnja. Tko ne zna, s koliko se mučnog nastojanja i borbe sa osjetnim motivima dolazi do onih ciljeva, u kojima razum nalazi vrijednost života! Sva ona dobra, koja će ostati najvišim

⁵ Michotte et Prüm, Étude expérim. sur le choix volontaire et ses antécédents immédiats. Arch. de Psych. X. (1910) 113; A. Michotte, Note à propos de contributions récentes à la psychol. de la volonté. Annales de l'inst. sup. de Phil. à l'Univ. de Louvain. Tome I. 1912.

idealom dogod bude ijednog misaonog i plemenitog čovjeka, prelaze dohvat osjetilnog teženja i dokazuju, da se u čovjeku nalazi neka viša moć, koja teži za neosjetnim predmetima. Kad čovjek ne bi imao druge osim osjetilne spoznaje, nužno bi i sve njegovo teženje bilo stegnuto na osjetne predmete; ali kaošto je nesumnjivo, da razumna spoznaja čovjeka diže nad osjetilnost, tako imade čovjek i moć teženja ili volju, koja prema razumnoj spoznaji odabira neosjetna dobra.

Što je dakle volja? Originalni oblik svakog našeg htijenja jest neko teženje (što ga Aristotel zove *ὄρεξις*, a skol. filozofija *appetitus*). Time nije rečeno, da se htijenje ne razlikuje od osjetnog teženja. I moderna psihologija ustanovljuje fenomenološku razliku izmedju osjetilno-poželjnih čina i htijenja: osjetilne se težnje razvijaju paralelno s čuvstvima, dočim je htijenje u svijesti nazočno kao posve nepredodžbena tvorina. Ali ta fenomenološka razlika jest samo refleks dublje, realne razlike izmedju osjetnog teženja i htijenja. Geysler (oslanjajući se na Sigwarta) drži, da teženje nema aktivnu tendencu, pa za to da htijenje po svojoj biti nije istovetno s težnjama. Ali ovo mnijenje obara činjenica, da osjetna težnja za nekim predmetom nije posve pasivna obzirom na djelovanje, kojim dotični predmet polučujemo. Sama težnja za osjetnim predmetom nije doduše efektivna, već se osim težnje iziskuje i tvorna izvedba ili čin, kojim predmet polučujemo, ali taj čin je upravo ovisan o težnji za predmetom. Prema tome će ostati ispravno stanovište skolastičke filozofije, koja u svakoj težnji nazrijeva više nego pasivni refleks izvanjskih utisaka; težnja jest psihičko stanje, koje ide za tim, da se prometne u djelovanje (*Betätigung*). Voljni su čini dakle takodjer po svojoj naravi neko teženje, ali za razliku od osjetnog velimo, da je ovo teženje razumno (*appetitus rationalis*). To će reći, voljni se čini osnivaju na razumnoj spoznaji, a ne na osjetnom pomišljanju. Čovjek može htjeti osjetne i neosjetne predmete, ali u kojemgod se području kreće naše htijenje, ono je uvijek u svezi s razumnosom spoznajom. Time opet nije rečeno, da se htijenje mora ravnati prema razumnoj uvidjavnosti, t. j. da htijenje moramo udešavati po pravilu razumnog odabiranja (kaošto Hume predbacuje skolastičkoj definiciji volje), već se hoće samo istaknuti specifička diferencija izmedju htijenja i osjetnog teženja. Dok je osjetno teženje nužno vezano uz pomišljajne sadržaje, htijenje se oslanja na razumno

spoznaju, kojom prosudjujemo vrijednost poželjnih predmeta. Pa kao što razumna spoznaja nije vezana na osjetilne funkcije, tako je i htijenje po svojoj naravi neosjetno. Tom htijenju odgovara dakle u duši ljudskoj specifična jedna sposobnost, vlastitost ili moć, koja je neosjetna kao i razum, a tu moć zovemo volja. Po tom ćemo definirati volju kao onu duševnu moć, koja svojim djelovanjem teži za predmetima, u koliko ih razumno spoznajemo.

2. Pomnijom analizom razumnog teženja opažamo razne psihičke momente, koji prethode samom činu konačne odluke. Kao što se kod osjetnog teženja očituje poželjnost nekog predmeta iznajprije u čuvstvenom obliku (ugode i neugode), tako i razumna spoznaja dobrote pobudjuje u nama neosjetna čuvstva (zgodnosti i odvratnosti). Trajna i opetovana čuvstva radjaju duševnu dispoziciju (Stimmung, seelische Verfassung), koja je prvotna komponenta u procesu razumnog teženja. Pa kao što imade osjetnih afekata (s fiziološkim pratilicama), tako i duševni afekti mogu da budu preteče voljnog čina; tako n. pr. imade duševnih dobara, koja se nadamo polučiti, a imade duševnih zala, koja nas plaše i tjeskobom napunjaju. Dakako da jedan te isti predmet može u nama pobuditi neosjetna čuvstva (odnosno efekte) i osjetna; a isto tako može jedna čuvstvena sfera uplivati na drugu. Razum naime uvidja u predmetu osjetnog čuvstvovanja samo djelomičnu dobrotu, pa za to može potaknuti izvjesno čuvstvo u neosjetnom teženju. Fantazija opet može uplivati na osjetno teženje i kod posve duševnih dobara, koje razum volji predočuje (n. pr. dužnost, pravo i krivica). Na ovakovom duhovnom predmetu može fantazija opažati dobre i zle strane s osjetnog gledišta, i u tom smislu probuditi osjetnu težnju. Svakako je dakle neki kontakt izmedju osjetnih i neosjetnih čuvstava, a taj kontakt ovisi o predmetu volje, o načinu osjetnog uobražavanja te napokon o tjelesnoj konstituciji, koliko o njoj ovisi izrazitost osjetnog teženja.

Kao što je razlika izmedju osjetnih i neosjetnih (viših) čuvstava, tako je i različna njihova sveza s voljnim odabiranjem i odlučivanjem. Neki psiholozi (osobito Lotze i Wundt) drže, da je svaki voljni čin ovisan o čuvstvovanju, tako te je nemoguće i nenaravno zamisliti htijenje iz čisto intelektualnih motiva. Drugi opet (n. pr. Meumann) zabacuje svaki upliv čuvstava na voljno ispoljavanje. Istina će biti po srijedi, t. j. u

distinkciji između osjetnih i neosjetnih čuvstava. Nema sumnje, da onaj predmet, koji si je volja postavila kao cilj svom djelovanju, ne smije ostati za volju indiferentan: dobrota predmeta istovetna je s njegovom poželjnošću. Prema tome nije kod svršnog djelovanja dosta da razum samo uvidja vrijednost predmeta, već se traži upliv na pokretnu silu volje. A viša čuvstva i ne znače drugo nego prvi spontani odziv volje na spoznaju cilja. U tom dakle smislu moramo ustvrditi, da svaki voljni čin imade svoj adekvatni realni razlog u neosjetnom čuvstvu, jer sama teoretska spoznaja ne određuje praktičku odluku. To vrijedi navlastito kod moralne i religijske spoznaje. One istine, koje se odnose na moralni zakon, pobudjuju u nama čuvstvo dužnosti, a one opet, koje se osnivaju na snošaju čovjeka s Bogom, izazivlju najrazličitija čuvstva i potiču volju, da zauzme stanovište prema spoznanom dobru odnosno zlu. Čuvstva su dakle prvi motivi, koji volji određuju pravac u polučivanju cilja. U konstatiranju ove činjenice ne može se poreći ispravnost nauke o „moral insanity“. Kad bi ljudi po prirodjenom udešenju, uza svu intelektualnu neozljedjenost, bili bez ikogjeg moralnog i religijskog čuvstva, takovi ljudi ne bi u svom praktičkom držanju bili ubrojivi. Čudoredna dobrota mora uplivati na volju, da uzmogne doći do slobodne odluke, jer bez toga bi doista bilo moralno suludih i prirodjenih zločinaca. Neosjetno je dakle čuvstvovanje nužni preteča voljnih čina, i ovo spontano motiviranje volje dostatno je za razvitak odluke. Osjetna čuvstva (ugode i neugode) nijesu potrebna kod voljnog samoodređivanja, jer nijesu sadržana u razumnoj spoznaji dobrote. A povrh toga iskustvom smo poučeni, kako se osjetna čuvstva znadu jakom silom oprijeti moralnim i religijskim motivima. Osjetno-čuvstveni tipus može da bude upravo štetonosan snažnoj izobrazbi volje, pa za to bi previše bilo ustvrditi, da se za voljne čine iziskuju osjetna čuvstva. Ali se u drugu ruku ne dâ poreći, da su i osjetna čuvstva znatan faktor u borbi za moralno-vjerske ideale. Tko je valjanim odgojem navikao dobrim putevima i čuti se kraj toga zadovoljan, kaošto i onaj, koji svojim trudnim nastojanjem oko ostvarenja dobrote trajno zazire od zla i čuti neugodnost, gdjeopazi niske porive — taj će se puno lakše primaknuti čudorednim idealima, nego onaj, kod kojega je volja upućena isključivo na razum, a osjetilnost je toliko iskvarena, da se vječito opire svakoj izvedbi razumnih načela.

Psihološki je dakle opravdano, da se kod usavršivanja volje ne odnemare gojiti osjetna čuvstva.

Kaošto je volja ovisna o spoznaji i drugim psihičkim faktorima, tako opet i ona može uplivati na pojedine duševne moći. Već sv. Toma (tumačeći Aristotelov spis *De memoria et reminiscentia*) nabraja uvjete za dobro pametovanje, a svi ti uvjeti ovise u glavnom o volji. Rasporedjaj gradje, za tim koncentracija pažnje, reprodukcija i asocijacija pomažu vjerno i trajno zadržavanje svjesnih sadržaja, a stoje pod uplivom volje. Isto tako možemo svojevoljno dozivati u svijest razne osjetne pomisli, kombinovati nove tvorine i odstranjivati iz svijesti nazočne sadržaje. Kad uobrazilica unaša zbrku u tečaj našeg umnog rada i kad nam zamamnim prikazama oteščava moralno pregnuće, opet je potreban odlučni istup volje, da potisne nepoćudno djelovanje uobrazilice. Ali ne samo da volja upliva na osjetno pomišljanje (i preko njega na teženje), ona u velike utječe i na razumnu spoznaju. Volja priklanja razumnu pažnju, da se zadrži kod svog objekta ili da se od njega udalji, ona ga nuka da promišljava o ciljevima i odabira sredstva. Svako znanstveno istraživanje imade izvjesni pravac, koji razum mora slijediti, i svaki naučni rad ima svoje zadaće, koje razum mora izvesti — a za sve to nužna je volja. Dašto da upliv volje na razum može da bude i negativan po napredak, jer volja sputana strastima ili podana hirovitim dojmovima prilagodjuje razumno djelovanje svojim sklonostima i nagnućima. Ona prekine umni rad, ako predvidja, da će rezultat ovog rada iziskivati žrtava, ona ga odvraća od promatranja posljedica, ako nijesu u prilog njenom očekivanju. Tako se evo dolazi do krivog mišljenja i neispravnih nazora, jer volja nije htjela sve uzeti u obzir, što se razumu doduše nametalo, ali je volji smetalo. Pa za to, kad bi uvijek bilo dobre volje, ne bi nikad bilo toliko teoretskih zabluda i toliko životnih katastrofa.

3. Loše posljedice voljinog upliva na ostale duševne moći namiću nam pitanje: kako se dolazi do iskvarene volje i na koji se način ta iskvarenost pojavljuje? Činjenica je, da čuvstvena strana višeg duševnog života može djelomično ili posve zakržljaviti. Imade melankolika, koji pokazuju potpunu ravnodušnost prema radosti i boli, prema samima sebi i prema društvu, a ponajviše pokazuju beščutnost obzirom na moral i religiju. Imade opet (redovno neuropatskih) slučajeva, gdje je

izvjesno čuvstvovanje potencirano, tako da se neprekidno pojavljuje. Napokon perverzno čuvstvovanje opažamo onda, kad netko mržnju, zazor i zlovolju čuti kod onih predmeta, koji bi morali pobudjivati ljubav, težnju i dragost. Tako se na perverznost etičkih čuvstava imade svesti radost u profaniranju bogoštovlja, u zločinstvu i smetanju tuđe sreće. Sve su to bolesne pojave viših čuvstava, koliko su u svezi s psiho-fiziološkim poremetnjama.

Ne samo viša čuvstva i afekti, kao preteče voljnih čina, već i samo htijenje može pokazivati nezdrave znakove. Uzmemo li za mjerilo običnu silu volje, kojom ljudi udovoljavaju svakidašnjim svojim obvezama, događa se, da pojedinac i do te prosječne visine nije kadar vinuti se. Jaka je volja onda, kad je stalno upravljena svome cilju, kad ju od toga ništa ne može odvratiti, kad svladava sve zapreke, kad se ne plaši borbe do konačnog polučjenja. Jaka je volja spremna u odluci, intenzivna u težnji, energična u odredjivanju, neumorna u poticaju, u sprečavanju poteškoća krepka i odrješita. Prema tome će slaba biti ona volja, koja pokazuje mlohavost u težnji za ciljem, ili je nesposobna za stvaranje odluke ili napokon nema snage za provedbu odluke. Abulija zovemo ono stanje slabe volje, kad se čovjek plaši samog htijenja, kad mu nije do prosudjivanja, već u neizvjesnosti lebdi bez ikoje odluke. Ali volja je već i onda slaba, ako izvedbu uvijek odgadja, ako svojim impulsima oklijeva, ako nije kadra izdržati ni u najmanjim kušnjama, već se daje okretati prema strastima, afektima, umišljanju i časovitim poticajima. Pita se dakle: gdje je prvotni uzrok ove pojave? Budući da je volja duševna moć, za to nije dobro reći, da neki ljudi nemaju volje; gdje se pokazuje slabost volje, tamo manjkaju nužni uvjeti za htijenje. A kako nam je poznato, da je htijenje vezano na razumnu spoznaju i osjetno teženje, očito je, da slab razum i bolesna osjetilnost mogu sprečavati i smetati volju ne samo u izvedbi, već u samom postanku odlučivanja. Psihijatrički je ustanovljeno, da potpuna pasivnost melankoličkih naravi imade svoj uzrok u duševnoj boli, koja je trajno zaokupila svijest, tako da dotičnik nema interesa za životne događaje, već ga sve više zahvata osjećaj nemoći i klonulosti. Sasvim protivno nego u melankoličkom stanju očituje se slabost volje kod manije. Gdje je abnormalno pospješen proces osjetnog pomišljanja, ili gdje je fantazija

trajno uzbudjena, gubi volja premoć nad osjetilnim komponentama, ona im nije kadra oprijeti se, pa tako dolazi do živahne djelatnosti prema omiljenoj nekoj ideji, do nastranog zanimanja i do besmislenog ili bezobzirnog postupka.

Slabost i posvemašnja pasivnost volje može se opaziti ne samo kod duševne poremećenosti, već može (barem prolazno) nastupiti i kod posve zdrave duševnosti, ako je živčana snaga utrudjena ili iscrpena, kaošto biva kod neurastenika. Čuvstvo slomljene snage odvraća od radinosti, baca u duševnu potištenost, prikazuje -ve u nepovoljnom svjetlu, kod kojega se gubi samopouzdanje i zapada u turobnu plahost. Imade i takovih naravi, koje su konstitutivno depresivne, t. j. koje bez živčanog defekta inkliniraju na pesimističko raspoloženje, vide svagdje samo razočaranja i boli, čute nesnosno breme življenja i tako se bez prave volje prepuštaju sili udesa. Sve su to, kaošto je vidjeti, razni oblici slabe volje, kod koje manjka čuvstveni poticaj ili promišljena odluka ili trajna i snažna izvedba.

4. Nakon što smo ukratko predočili položaj volje prema ostalim duševnim moćima i razne patološke pojave, lakši će biti odgovor na glavno pitanje, o kojemu ovisi napredak čovječanstva, a to je pitanje o uzgoju volje. Vrijednost čovjeka sastoji u jakoj volji, koja se odrješito i trajno odlučuje za svaku dobrotu, koja sve naše sposobnosti prema svrsi upravlja i u svim životnim prilikama samosvjesno gospoduje — a takova volja jest upravo cilj uzgajanja. Budući da je volja duševna moć, koja se osniva na razumnoj spoznaji, za to će valjani uzgoj u prvom redu posvetiti pažnju upoznavanju onih dobara, za kojima čovjek može i mora težiti. Čovjek u životu zarana dolazi na raskršća, gdje se treba odlučiti za dobro ili zlo, pa za to je potrebno da gojenca iznajprije uputimo o pravom cilju života, o smislu i zadaći života, te o sredstvima, kojima se konačni cilj polučuje. Sva teoretska uputa, koja tvori razumnu podlogu za voljino usavršivanje, jest upoznavanje velikih ideala, velikih ciljeva i čudorednih načela. Već tu na prvu koraku opažamo, kako je jalovo svako obrazovanje djece bez moralne obuke i religije, koja je jedina kadra umiriti našu težnju za srećom. Zato mora dijete upoznati Boga kao stvoritelja i darovatelja svega, mora naučiti, da čovjek imade neumrlu dušu, kojoj je namijenjeno uživanje u vječnom životu s Bogom. Za tim treba da dijete dozna, što Bog traži od njega kao uvjet

za postignuće blaženog života u vječnosti, t. j. dijete treba da čuje i shvati ona načela, u kojima se odrazuje dostojanstvo čovjeka. Tom se prigodom ima dijete osvjedočiti, da se sankcija moralnog zakona i motivi moralnog djelovanja nalaze u religiji, pa za to da se čovjek u svim svojim činima imade obazirati samo na volju Božju. Pa kako život ljudski redovno iziskuje puno samoprijedora i žrtava, potrebno je da djetetu omili rad i trudba, te da se tako pripravi za životne borbe. U pogledu moralnog nastajanja i usavršavanja poslužiti će katoličkom uzgajatelju primjeri iz života crkvenih Svetitelja, a napose uzvišeni primjer Kristov lebdjet će u duhu gojenaca kao najviši ideal, čiju volju mora nasljedovati, da u tom nasljedovanju postigne sreću, koje nam svijet ovaj nikad ne može dati ni uzeti.

Prve zapreke poteškoće, na koje se uzgojitelj ima obazirati, potječu od osjetila i fantazije. Brza izmjena osjetnih utisaka sprečava pažnju i promišljanje, bez česa nema uredjenog htijenja; fantazija pako navraća mišljenje i teženje na stranputice i time opet oslabljuje volju. Za to je zadaća uzgojiteljeva, da odstranjuje svako sanjarenje i kaošto uobrazilicu tako i osjetno teženje svede u sklad s razumnim prosudjivanjem. Osobito je važna njega osjetnih čuvstava, jer se paralelno s njima razvijaju i viša čuvstva. Uopće reguliranje čudi može se smatrati osnovom duševnog napredovanja.

Kad razum predoči volji neki predmet kao dobar ili zao, probude se u volji čuvstva zdopadnosti ili odvratnosti — i tu je polazna točka htijenja. Mi ne možemo indiferentni ostati prema onome, što nam sreću donosi, upravo tako, kaošto ne ostajemo beščutni prema onome, što vidimo, da nas je kadro upropastiti. Čuvstva ljubavi i mržnje, radosti i tuge, nade i zdvajanja, odvažnosti i plahosti proizvode na voljno djelovanje prvotni upliv, jer se osnivaju na prirodjenoj nam težnji za srećom. Zato je alfa i omega u odgoju volje, da se razvijaju viša čuvstva, koja idu za oživotvorbom duševnih dobara. Najveće je pako dobro — Bog. Svaka kultura volje mora ostati bezuspješna, ako se ne orijentira u Bogu, u kome je konačno rješenje svih životnih zagonetki, pa i konačni odgovor na ono pitanje, koje u ljudskoj volji najdublje leži, a to je pitanje o sreći. Ali put do sreće vodi kroz ovaj svijet, gdje nas biju jadi i nevolje, gdje iza malo vedrih slijedi toliko tmurnih dana, kroz svijet,

koji nije neumjesno nazvan dolinom suzâ. Tko će nam tu pružiti ruku pomoćnicu, da nas povede u one krajeve, gdje prestaju svakidašnje brige i trvenja, gdje su zauvijek zamrle strasti i mržnje, gdje vlada nepomućeni mir i spokojnost polučinih ciljeva? Sve filozofije ovog svijeta ne odgovaraju nam na ovo pitanje umnije, nego što glasi onaj prvi odgovor u malenom katekizmu, gdje se veli, da smo na svijetu za to, da Boga ljubimo, da mu služimo i tako u nebo dodjemo. U tome je trijumf jake volje, da privremene osjetne užitke, slavu i sjaj ovog svijeta zapostavi onoj ljubavi, koja je neograničena i vječna. Ovu nas ljubav uči kršćanstvo, pa za to je kršćanstvo i stvorilo tolike heroje moralnog htijenja. Djeca, žene i starci bili su kadri i mučeništvo podnijeti — samo za jedan pogled, pogled na križ! Pa za to možemo reći, da je katolička Crkva donijela čovječanstvu najidealniju kulturu volje: i dogod bude na svijetu osim strasti još i težnje za idealima, ostat će katolička Crkva najuzvišeniya, božanska institucija za uzgoj ljudske volje.

Dr. Zimmermann.

Je li Nestorijeva nauka na efeškom saboru god. 431. nepravedno osuđena? Čini nam se na prvi mah posve suvišno pitanje. Ako je jednom opći crkveni sabor o jednoj nauci stvorio odluku kao o heretičnoj — stvar je teološki riješena. Pa ipak je o kristološkoj nauci Nestorijevoj u protivnom smislu zadnjih godina mnogo pisano. I sa strane katoličkih teologa malo je o kojem hereziarhi tako toplih izljeva simpatije i sažaljenja izneseno kao o Nestoriju. „Na toj nestorijanskoj stvari kanda se prosulo nešto od one groze nevino osuđenih... Čitav niz nepravednosti i krivih tužba! A Nestorije je naprotiv imao sa svoje strane najčvršću volju za ortodoksiju... Naglašivali su, istina, tijekom vremena svoju pravovjernost heretici i separatisti najraznoličnijih vrsti, ali malo njih s toliko jakim činjenicama kao Nestorije... Šteta, što Nestorije nije pisao papi Leonu; nije apsolutno isključena mogućnost, da bi oficijelna crkva bila promijenila svoje stanovište prama osuđenomu, njegovim nakanama, ciljevima“ i t. d. Tako govori o Nestoriju dr. Leonhardt Fendt u svojoj disertaciji: *Die Christologie des Nestorius* (Kempten 1910.).

Stvar nije u sebi doduše najnovijega datuma. Otkako je crkva svoj sud izrekla nad Nestorijevom naukom prvi put u Efezu: